

Notat 4: Notat om honorering af det ekstraordinære, herunder erfaringer med 13-tallet

Følgende notat opsummerer kort, hvordan den ekstraordinære præstation er blevet honoreret ved karaktergivning i Danmark, herunder med særligt fokus på erfaringer med 13-tallet.

Topkaraktererne i de anvendte karakterskalaer i Danmark siden 1788¹ har været:

- Laudabilis præ ceteris (rosværdig frem for andre)
- Ug (udmærket godt) – Ørsteds skala
- 8
- 6
- 13
- 12

Af disse karakterer er kun karakteren 8 og karakteren 13 defineret som undtagelseskarakterer, der honorerer det ekstraordinære.

Laudabilis præ ceteris (1788-1805)

Skalaen har 5 trin med 1 dumpekarakter.

Der er ikke beskrevne principper for, i hvilke tilfælde topkarakteren gives.

Ug (1805-1903 og 1919-1963/71)

I sin første version havde skalaen 5 trin med 3 dumpekarakterer. Senere blev den udvidet til at have 16 karakterer med 9 dumpekarakterer.

Topkarakteren ug er ikke en undtagelseskarakter, der kun gives i helt særlige tilfælde. Ved studentereksamen i 1962 udgjorde karakteren ug 6,6% af alle de afgivne karakterer, hvilket var helt i overensstemmelse med forventningen.

I forbindelse med bedømmelse i den daglige undervisning er der tegn på, at der har været et behov for at markere, at en præstation var et niveau over ug. Her blev givet ”ug med kryds og slange” – et ug med et kryds og en understreget bølgelinje – nævnes første gang af P.A. Heiberg (1758-1841). Denne særlige markering af det ekstraordinære havde ingen betydning for udregning af eksamensgennemsnit.

8 (1903-1911)

Skalaen har 5 trin med 1 dumpekarakter.

Topkarakteren 8 er en undtagelseskarakter. Kriterierne for at give den er beskrevet således:

¹ Der henvises til kapital 3 i ”Betænkning om indførelse af en ny karakterskala til erstatning af 13-skalaen” for en uddybning af karakterskalaernes historie i Danmark.

Karakteren 8 maa kun gives, for en Præstation, som ikke alene er fri for fejl (ubetydelige Smaafejltagelser fraregnede), men også viser, at Eleven ved sin Kundskabsfylde og Modenhed i selvstændig Tænkning hæver sig over det Maal, der maa betragtes som det højeste for de normalt bedste Eksaminander.

6 (1911-1919)

Skalaen har 6 trin med 3 dumpekarakterer.

Justeringen af skalaen med 8 som undtagelseskarakter bestod i at fjerne denne, da der var gået inflation i anvendelsen af karakteren 8.

Karakteren 6 er beskrevet som den meget gode præstation.

13 (1963/71-2006)

Skalaen har 10 trin med 3 dumpekarakterer.

Undtagelseskarakteren 13 er beskrevet på følgende måde:

Karakteren 13 er en undtagelseskarakter; den er forbeholdt den helt usædvanlige præstation eller det suveræne standpunkt, hvis forudsætning er hurtig opfattelse af fuld forståelse af et problem eller et emne, og som viser selvstændig stillingtagen og overblik over større dele af stoffet og disses indbyrdes sammenhæng. Skriftlige besvarelser skal for at svare til denne karakter ikke blot være fejlfri; for de danske stiles vedkommende må kræves en ganske særlig tænksomhed, dispositionsevne og sprogbehandling, for de fremmesproglige stiles vedkommende ikke bare den forsvarlige udtryksform, men den helt dækkende, som rammer det pågældende sprogs tone bedst, og for regningen og matematikkens vedkommende en særlig udtømmende og hensigtsmæssig behandling af emnet.

Karakteren 13 må blive ret sjælden. Det kan ikke påregnes, at der i enhver klasse findes elever, der gør sig fortjent til denne karakter.

Hvor opgaven er af en sådan art, at eleverne ikke har lejlighed til at vise kundskaber eller færdigheder ud over det normalt dygtige, fremgår det af ovenstående redegørelse, at eleverne for disse fejlfri besvarelser kun kan opnå karakteren 11. Denne betragtning vil gælde i diktat og maskinskrivning.

Karakterkommissionens vurdering af 13-tallet

Den daværende karakterkommission fra 2004 vurderede, at en undtagelseskarakter som 13-tallet var uhensigtsmæssig af flere grunde:

- En central grund var, at 13-tallet var svært at forklare for personer i udlandet, hvor undtagelseskarakterer ikke er så udbredte. Dette stillede i nogle tilfælde danske studerende dårligt, når de søgte om at blive optaget på de bedste udenlandske uddannelsesinstitutioner. Af den grund var skalaen ikke internationalt anvendelig fuldt ud.
- 13-tallet blev desuden ikke brugt ensartet. Der var forskelle i andelen af 13-taller på tværs af fag og uddannelser, og det var forskelligt, hvad 13-tallet blev givet for. Karakterkommissionen opfattede dette som et problem, fordi det gjorde det uigennemskueligt, hvilken præstation 13-tallet blev givet på baggrund af.
- Ved 13-skalaens indførelse var forventningen, at 13-tallet skulle udgøre ca. 1 pct. af bedømmelserne, mens 11-tallet skulle udgøre 5 pct. Karakterkommissionens undersøgelser

viste, at det i mange tilfælde ikke var tilfældet. Gennemgang af årsberetninger fra censorformandskaberne viste, at det for eksempel for læreruddannelsen anførtes, at karakteren 13 blev anvendt lidt for rundhåndet. Samtidig fik ca. 10 pct. af kandidatspecialer tildelt karakteren 13 og 25 pct. fik 11, mens både andelen af 11-og 13-taller i udvalgte fag på ungdomsuddannelserne var lavere end de forventede 5 og 1 pct.

12 (2006-)

Skalaen har 7 trin med 2 dumpekarakterer.

Karakteren 12 betegnes som den fremragende præstation.

Karakteren gives for den fremragende præstation, der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med ingen eller få uvæsentlige mangler. På et overordnet niveau er det forventningen, at ca. 10% af afgivne beståede præstationer vil udgøres af karakteren 12.

Ligesom det var tilfældet med Ørsteds skala, har der været fremført et behov for at kunne honorere præstationer, som er ud over det normale, fx ved at indføre karakteren 12+.